

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Uluslararası Dil, Edebiyat, Kültür, Tarih, Sanat ve Eğitim Araştırmaları Dergisi

The Journal of International Language, Literature, Culture, History, Art and Education Research

Sayı/Issue 15 (Nisan/April 2024), s. 1122-1137.
Geliş Tarihi-Received: 17.01.2024
Kabul Tarihi-Accepted: 08.03.2024
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1421561

Buldan ve Kızılcabölük Peştamaları; Temel Kalıplarda Dijital Kapsül Koleksiyon Uygulaması

Buldan and Kızılcabölük Peshtemals; Digital Capsule Collection Application in Basic Patterns

Derya TATMAN*

Öz

Laodikeia Antik Kentinde bulunan örnekler ışığında, Denizli'nin eski çağlardan bu yana tekstil ile uğraştığı bilinmektedir. Son yüzyılda ise Denizli'de el tezgâhı dokuma atölyeleri Babadağ, Buldan, Kızılcabölük bölgelerinde görülebilmektedir. Sanayileşmenin etkisiyle el tezgâhları zamanla azalmış olmasına rağmen mekanik tezgâhlarda ve otomatik tezgâhlarda dokuma sanatı halen bu bölgelerde varlığını sürdürmektedir.

Çalışmada, betimsel araştırma tekniklerinden biri olan durum çalışması uygulanmıştır. Buldan ve Kızılcabölük yöresel dokumalarının geçmişten bugüne kadar kullanımları ve özellikleri konulu literatür incelenmiştir. Ayrıca bu bölgelerde üretilen ürünlerin satıldığı web siteleri taranmış tablolaştırılarak peştamaların ön planda olduğu gözlenmiştir. Yapılandırılmamış görüşme tekniği ile esnaflarla görüşülmüştür. Peştamadan yapılmış giysilerin bornoz ve pratik plaj ürünleri ağırlıklı olduğu tespit edilmiştir. Dokuma konusunda uzman olan bölgenin giyim ve kalıp konusunda destek olarak üretim yaptıkları gözlenmiştir.

Araştırmada 3D giydirme yazılımında Buldan ve Kızılcabölük peştamalı kullanılarak 13 adet temel giysiden oluşan dijital kapsül koleksiyon hazırlanmıştır. Çizgili tek renk peştamal kullanılarak yapılan tasarımlar diğer peştamalara da uyarlanabilir özelliktedir. Standart modellerde ve temel kalıplarda hazırlanan koleksiyon, küçük değişikliklerle istenilen tüm diğer modellere uyarlanabilir. Etek, elbise, gömlek, pantolon, bluz, şort ve tulum modellerinde, beden, kol, etek, pantolon, sıfır yaka, gömlek yaka ve kapüşon gibi temel kalıplar yer almıştır. Bu açıdan sektöre ve literatüre kalıpsal anlamda katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: 3D moda tasarımı, peştamal, kapsül koleksiyon, kalıp hazırlama, dijitalleşme.

Abstract

In the light of the examples found in the Ancient City of Laodikeia, it is known that Denizli has been dealing with textiles since ancient times. In the last century, handloom weaving enterprises can be seen in the Babadağ, Buldan and Kızılcabölük regions of Denizli. While hand looms have decreased due to industrialization, the art of weaving on mechanical looms and automatic looms still continues to exist in these regions.

* Dr. Öğr. Üyesi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulu, Tasarım Bölümü, e-posta: dtatman@pau.edu.tr, ORCID:0000-0001-8498-2512.

In the study, case study, one of the descriptive research techniques, was applied. The literature on the uses and characteristics of Buldan and Kızılcabölük local weavings from past to present was examined. In addition, the websites where the products produced in these regions are sold were scanned and tabulated and it was observed that the peshtemal was at the forefront. Tradesmen were interviewed using the unstructured interview technique. It has been observed that peshtemals are seen as bathrobes and practical beach products, and that the region, which is an expert in weaving, receives support in clothing and patterns for production.

In the research, a digital capsule collection consisting of 13 basic garments was prepared using Buldan and Kızılcabölük loincloths in 3D dressing software. Designs made using striped single color loincloth can also be adapted to other loincloths. The collection, prepared in standard models and basic patterns, can be adapted to all other models desired with minor changes. Skirt, dress, shirt, trousers, blouse, shorts and overalls models include basic patterns such as body, sleeve, skirt, trousers, crew neck, shirt collar and hood. In this respect, it is thought that it will make a significant contribution to the sector and literature.

Keywords: 3D fashion design, peshtemal, capsule collection, pattern making, digitalization.

Giriş

Dokumacılık toplumu yansıtan, toplumun sosyo - ekonomik yapısını, yerel kimliğini ve yaşam biçimini sergileyen kültürel değerdir. Özellikle el dokuması ürünler, kültürel ve geleneksel özelliklerin yanında coğrafi özellikleri de yansıtmaktadır (Gül, 2018, s. 119).

Denizli bölgesi tarih boyunca tekstil açısından zenginliğini korumuştur. Tarih öncesi buluntulardan günümüze kadar gelen süreçte her dönemde kumaş üretme ile ilgili kaynaklar bulunmaktadır. Laodikeia antik kentinde dokuma atölyeleri, dokuma ve boyalara ulaşılması bunun en belirgin örneklerindedir (Akoğlu, 2018, s. 929). Romalılar döneminde M.Ö. 2. yüzyılda antik Tripolis kentinden itibaren Buldan'da dokumacılığın var olduğu ve denizaşırı ülkelere ihracat yapıldığı bilinmektedir (Kahvecioğlu, 2006, s. 623).

Dokumacılıkta büküm aletleri ve el tezgâhlarının yerini mekanik tezgâhların olarak endüstrileşmesi 850 yıl öncesine dayanmaktadır (Halaç ve Gülşen, 2020, s. 2750). Denizli'ye ilk yabancı dokuma tezgâhı 1872 yılında girmiş bu da rekabet ortamını artırmıştır. Denizli genelinde el tezgâhlarının bulunduğu yerler Sarayköy, Babadağ, Güney, Tavas, Kızılcabölük, Kale, Çal ve Acıpayam ilçeleri kapsamındadır (Kodal, 1998, s. 70). Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluğu döneminde oldukça popüler olan Denizli dokumaları, kapitülasyonların etkisiyle yabancı dokumalara boyun eğerek oldukça azalmıştır. Cumhuriyet Dönemi'yle birlikte tekrar yükselişe geçerek 2300 tane tezgâhta yaklaşık olarak 15.000 metre peştamal dokunabilmekteydi. Türkiye'nin ilk dokuma kooperatifi 1933 yılında kurularak 2 yıl sonrasında faaliyete geçen Kale Dokumacılar Kooperatifidir (Akoğlu, 2018, s. 931 - 939). Denizli'de sonrasında başka dokumacılar kooperatifleri de kurularak aynı çatıda birleştirilmiş, ülke geneline örnek olmuşlardır.

Yakın zamana kadar Buldan ve Kızılcabölük evlerinin bir bölümünde dokuma tezgâhları bulunmakta, aile fertleri sürekli dokuma tezgâhlarını aktif çalıştırmakta idi. Her evden dokuma tezgâhı sesi gelmekteydi. Bu durum her geçen gün azalarak günümüzde yok olma noktasına kadar gelmiştir (Önlü, 2010a; s. 52). Geleneksel el tezgâhı ustaları sayılarının azalması, günlük dokunan ürün sayısının oldukça az olması ve maliyetinin çok yüksek olması nedeniyle her geçen gün kara tezgâh sayılarının azaldığı görülmektedir. Günümüzde daha çok turistik ve tasarım ürünler yapma amacıyla el tezgâhları kullanılmakta ve sergilenmektedir.

Buldan ve Kızılcabölük'te üretici ve esnafların ev tekstili ve giyim alanında kendini geliştirme hedefinde olduğu görülmektedir. Handmade (el yapımı) etiketinin

Türkiye ve dünya genelinde talep görmesi, doğal malzeme, doğal boyama ürünlerin satışını artırmaktadır. Buldan bezi 2010 yılında “Mahreç işareti” tescili almıştır. Bir ürünün benzerleri farklı bölgelerde üretiliyorsa ürün Coğrafi tescil” alamamaktadır. Bunun yerine “mahreç işareti” olarak tescillenmektedir. Buldan bezinin çevre illerde de benzerlerinin üretilmesi nedeniyle “mahreç işareti” almıştır. Coğrafi işaret tescili almanın en büyük yararı, tescil alan ürünün taklit edilememesini sağlamaktadır (Servet, Yayla ve Çeviş, 2020, s. 108 – 115; Yanar ve Erdoğan, 2019, s. 44).

Buldan’da 2009 yılında 45 adet el tezgâhı bulunduğu ve bunlardan 31 tanesinin çalışmakta olduğu GEKA (Güney Ege Kalkınma Ajansı) tarafından tespit edilmiştir (Servet, Yayla ve Çeviş, 2020, s. 115). Günümüzde modern işletmelerde tekstil ve moda tasarımı alanında önde gelen, ihracatta varlığını sürdüren şehirlerin başında yine Denizli’nin adı geçmektedir. Özellikle organik ve sürdürülebilir tekstiller olması Denizli dokumalarının ev tekstili ve giyim alanında tercih sebebi olmasını sağlamaktadır. Buldan’da ve Kızılcabölük’te ev tekstili gurubunda çarşaf, nevresim, pike, perde, örtü, mutfak bezleri ve havlu ön plana çıkmaktadır (Kahvecioğlu, 2006, s. 624). Ürün grupları metre ürünler ve parça ürünler olarak iki grupta incelenebilir. Metre ürünler; havlu, astarlık bez, bükülü bez, tülbent, çarşaf, branda; parça ürünler ise, peştamal, üstlük, mendil, sofraya bezi, havlu, masa örtüsü, parça çarşaf olarak sıralanabilir (Önlü, 2010a, s. 53).

Kızılcabölük’te ise önceleri kese, heybe, düz bez, çul gibi ürünler dokunurken XIX. yy. sonlarından itibaren desenli kumaş olan alacalar dokunmaya başlamıştır. Günümüzde peştamal, havlu, masa ve koltuk örtüleri gibi bir çok alanda yaygınlaşmıştır. 1940’lardan sonra otomatik tezgâhlara geçiş dönemi başlamıştır. Kızılcabölük doğal ürünler üreterek “eko tekstil” kavramı doğrultusunda sektörde var olmaya çalışmaktadır (Önlü, 2010a, s. 54 – 55). Özellikle yörede üretilen peştamallar desen ve renk olarak güncel moda uyum sağlamaya çalışmaktadır (Önlü, 2010b, s. 143).

Buldan ve Kızılcabölük’te faaliyet gösteren, merkezi veya üretim yeri Buldan ve Kızılcabölük olan firmaların web sitelerindeki ve satış mağazalarındaki ürünler incelenmiştir. Tablo 1’de firmalar bazında satışı gerçekleştirilen dokuma ürünlerin tümü listelenmiştir. “K” kodlu firmalar Kızılcabölük, “B” kodlu firmalar Buldan firmalarıdır. Firmalar Google arama motorundan yapılan aramada web siteleri bulunan firmalar arasından random yöntemle belirlenmiştir.

Tablo 1. Buldan ve Kızılcabölük Firmaları Ürün Portföyü

	Peştamal	Bornoz	Elbise -giysi	Pike	Çarşaf- nevresim	Koltuk örtüsü	Havlu	Sofra bezi	Diğer *
K1	X	X		X		X		X	X
K2	X	X	X						X
K3	X					X		X	
K4	X	X					X	X	X
B1	X	X		X	X		X		
B2	X			X					X
B3	X	X	X	X	X	X	X		X
B4	X			X					
B5	X	X	X	X	X				

B6	X			
B7	X	X		
B8	X			X

*Diğer: Şal, fular, mendil, kese, masa örtüsü, çanta, battaniye

Tablo incelendiğinde peştamalın tüm firmaların ortak ürünü olduğu görülmüştür. Sadece peştamal olarak ürün portföyünü dar tutan firmalar olduğu gibi, peştamal dokuması türleri çarşaf, pike, bornoz, elbise gibi ürünlere de dönüştürülerek satışa sunan firmalar da çoğunluktadır. Genel olarak her iki bölgenin web site ürünleri incelendiğinde ve çarşıda bulunan iş yerleri dolaşıldığında birbirine benzeyen renk, dokuma türü ve desenlere sahip peştamallar olduğu görülmektedir. Ayrıca tasarıma yönelen ve tescil almaya çalışan firmalar bulunmaktadır.

Peştamal

Peştamal kurulanma amacıyla kullanılan, ince ve sık dokulu, normal havlulara göre daha düşük gramaja ve hacme sahip, çabuk kuruması nedeniyle tercih edilen bir banyo tekstilidir (Cengiz, Arık ve Palamutçu, 2021, s. 371). Peştamal aynı zamanda kadınların elbise üzerinde bele sarılarak kullandığı bir üst giysi olarak tanımlanmaktadır (Önlü, 2010, s. 50).

Peştamal ilk çağlardan bu yana, peşkir (havlu) ve hamam giysisi gibi formlarda yer bulmuştur. Günümüzde plaj ve havuz ürünü olarak, yine otantik hamam ürünü olarak geniş pazar bulabilmektedir. Ancak bunun dışında peştamallar, bornoz, plaj giyimi ve elbise gibi ürünlere dönüştürülerek satılmaktadır.

Şekil 1. Peştamal Örnekleri (URL 1)

Buldan ve Kızılcabölük dokumaları modernize edilerek yeni tezgâhlarda istenilen boyutlarda dokunabilmektedir. Ancak geçmişten bugüne kadar model özelliğini kaybetmeden hala üretimi ve satışı devam eden peştamal çalışmada tercih edilmiştir. Geleneksel peştamal ölçüleri 130 cm eninde dokunabilmekte yıkama sonrası ise 100 cm ölçülere kadar düşebilmektedir. Kara tezgâhta dokumanın olabileceği en fazla genişlik 130 cm'dir.

Bu doğrultuda günümüzde Buldan ve Kızılcabölük'te satılan peştamal ölçüleri incelendiğinde 100x180 ölçülerine daha çok rastlanmıştır. Ayrıca eni 80 veya 70; boyu ise 150 ile 180 arasında değişmektedir.

Buldan ve Kızılcabölük firmaları ürün portföyü incelendiğinde; müslin, jakarlı dokumalar, kara tezgâh ve mekanik tezgâh dokumaları bulunmaktadır. Hammadde olarak pamuklu, keten, bambu, floş (suni ipek) gibi lifler ön plana çıkmaktadır. Farklı

gramaj ve kalitede görülen ürünler çoğunlukla hala %100 pamuklu ürünler olarak satışıdır. Genel olarak firmaların satışta bulunan peştamaları 200 g/m² ile 430 g/m² arasında değişmektedir. Ancak çoğunlukla 270 g/m² satışa sunulduğu görülmüştür.

Katma değeri artırmak adına ise bu ürünleri yeniden tasarlayarak pazarlama ihtiyacı doğmuştur. Geleneksel dokuma peştamal, düz dokuma peştamal üzerine işlem yapma ve farklı formlara dönüştürme gibi çalışmalar gözlenmektedir (Şekil 2).

Şekil 2. Peştamal Bornoz ve Pareo Örnekleri (URL 2, URL 3)

Şekil 3'te görüldüğü gibi taş baskı pamuklu peştamal hem peştamal hem de bornoz olarak satışa sunulmuştur. Taş baskı ve diğer baskı türleri ile düz renk peştamallar üzerine yapılmış tasarım örneklerine yaygın olarak rastlanmaktadır.

Şekil 3. Taş Baskı Peştamal ve Taş Baskı Peştamaldan Üretilmiş Bornoz Örnekleri (URL 4, URL 5, URL 6).

Literatürde Buldan ve Kızılcaölük dokumaları ile ilgili yayınlar bulunmaktadır. Bu yayınların dokuma ve tezgâh özellikleri, Denizli dokumalarının tarihçesi gibi teorik ve genel bilgi ağırlıklı olduğu görülmüştür (Akoğlu, 2018, Kahveci, 1991, Kahvecioğlu, 2006, Kodal, 1998, Servet, Yayla ve Çeviş, 2020, Önlü, 2010 a-b). Adanır vd. (2013), Kızılcaölük dokumalarından yapılmış giysilerin katma değerini artırarak kınalık olarak tasarlanması yönünde çalışma yapmışlardır.

Ancak peştamaların giysi formunda kullanılmaları ve giysi tasarımına dönüştürülmelerine yönelik çalışmalara rastlanmamıştır. Bu çalışma; temel kalıplarla birlikte koleksiyon sunması, literatüre ve bu alanda çalışanlara katkı sağlaması açısından önem taşımaktadır.

Yöntem

Araştırmada durum çalışması (case study) yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada görsel ve yazılı kaynaklar taranmış; ayrıca esnaflarla yapılandırılmamış görüşme yapılmıştır (Ertürk ve Erdoğan, 2012, s. 9). Durum çalışması standart bir veri toplama süreci olmayan nitel araştırmadır (Subaşı ve Okumuş, 2017, s. 423). Bu doğrultuda çalışmada literatür taraması yapılarak genel bilgilere ulaşılmıştır. Kızılcabölük ve Buldan merkezli firmaların web siteleri incelenmiş, genellikle hangi ürün gruplarında çalıştıkları tespit edilmiştir. Kızılcabölük ve Buldan çarşısında bulunan işyerlerinde esnaflar ziyaret edilerek gerçekleştirilen yapılandırılmamış görüşmeler sonucunda kalıp ve tasarım aşamasında dışarıdan destek almak durumunda oldukları görülmüştür.

Genellikle Buldan ve Kızılcabölük firmalarına ait peştamaldan üretilmiş ürünler incelendiğinde tek ya da iki adet peştamaldan, kalıp özelliği ve ayrıntılı dikiş tekniği gerektirmeyen pratik tasarımların satışa sunulduğu görülmüştür. Bu nedenle peştamaldan temel kalıplarda giysi tasarımları yapılması ve bu kalıpların paylaşarak yaygınlaştırılması amaçlanmıştır.

Çalışmada peştamalla üretilecek giysilerin kalıpları Browzwear - VStitcher 3D giydirme yazılımında yapılmıştır. Kalıplar tasarlanırken genel anlamda peştamalin püsküllerini korumaya ve eninden maksimum oranda faydalanılmaya çalışılmıştır. Yine aynı 3D giydirme yazılımında, 13 parçadan oluşan, ev ve plaj giyimi alanında kullanılabilecek dijital kapsül koleksiyon hazırlanmıştır.

3D giysi tasarım yazılımları yüksek adetli üretim yapan firmalarda seri üretimin ürün geliştirme, numune aşamasında kullanılmaktadır. Bu çalışmada parça çalışmalarında kalıpları ve modelleri bir araya getirmede kullanılmıştır. Dijital kapsül koleksiyon hazırlama sürecinde kullanılmak üzere 3D giydirme yazılımı sistemine tanımlanmasında 270 g/m² %100 pamuklu peştamal kullanılmıştır.

Dijital Kapsül Koleksiyon Uygulaması

3D giydirme yazılımı, ürünlerin detaylı dikiş ve kalıplarını inceleme, giydirme, hareketlendirerek giysinin iç ve dış tüm hatlarını görme olanağı sunmaktadır. Aynı zamanda hataların tespit edilerek anlık düzeltilmesine ve nihai ürünün ortaya çıkmasına olanak tanınması da numune deneme sürecinde atık oluşumunu engellemektedir (Buluç ve Tatman, 2023, s. 310).

Çalışma tek renkte, klasik çizgili pamuklu dokuma peştamal kullanımı ile sınırlandırılmıştır. 3D giydirme yazılımında hazırlanan kalıp ve modeller tüm peştamallara uyarlanabilmektedir. Peştamal genişliğine göre daha geniş ya da daha dar bedenler elde edilebilmektedir. Çizgili peştamal kullanılmasının sebebi dikişlerde çizgi devamlılığının sağlanma zorunluluğu gerektirmesidir. En zor kalıp yerleşimine sahip peştamal türünün çizgili peştamal olması nedeniyle bu çalışmada tercih edilmiştir.

Koleksiyon müşteriye yönelik olarak tasarlanan ve üretilen giysiler veya aksesuarlardan oluşmaktadır. Moda eğilimleri, hedef kitle, tema, renk, kumaş, maliyet gibi unsurların bir araya gelmesi ile oluşmaktadır (Buluç ve Tatman, 2023, s. 310). Bu çalışmada peştamal ürününü giysiye dönüştürerek müşteri ve üreticiye kalıpsal anlamda fikir vermek amaçlanmıştır.

Dijital kapsül koleksiyonda yer alan tüm tasarımlar, Kızılcabölük ve Buldan'da üretilen farklı dokuma tekniklerine ait peştamallarda, taş baskı, nakış, dantel gibi süsleme ile desteklenebilen tüm peştamallarda, yine bölgede üretilen pike vb. ürünler üzerinde, ayrıca tüm metraj dokuma kumaşlarda uygulanabilir özelliktedir.

Çalışmada hazırlanan tüm kalıplarda ölçülendirme verilmemiş genel olarak kalıp görselleri ve kesimleri ön planda tutulmuştur. Çift kat gerektiren parçalar ve pervazlar bazı kalıplarda verilmiştir.

Çalışmada yer alan modeller baz kalıp olarak görsellere eklenmiştir. 3D giydirmeye yazılımından doğrudan görselleri alınan kalıpların şablonsuz yani dikiş payı verilmemiş hali bulunmaktadır. Kalıp görsellerinde kalıbın, peştamalin hangi bölgesine yerleştirildiğini göstermek amacıyla kumaş görseli kullanılmıştır.

Bornoz

Kızılcabölük ve Buldan firmalarının web sitesi ve mağazalarının neredeyse tümünde peştamal bornoz satışı yapılmaktadır. Çalışmada şal yaka, uzun kollu ve cepli dizde bornoz kalıbı hazırlanmıştır. 100x180 cm ölçülerinde peştamal kullanılarak istenilen bedende bornoz elde edilebilmektedir. Şekil 4'te görüldüğü gibi arka beden ve cepler, ön bedenler ve kollar olmak üzere toplamda iki adet peştamal kullanılarak bornoz elde edilmektedir.

Şekil 4. 3D Tasarım Peştamal Bornoz Ön-Arka Görünüm ve Kalıpları

Kol ucu, etek ucu ve ceplerde püskül olması isteniyorsa, bu kalıpları yerleştirirken peştamalin ucundaki püsküllü kısımlara gelmesine dikkat edilmektedir. Peştamal boyutlarına ve bornoz bedenine bağlı olarak farklı yerleşimlerde kullanılmaktadır. Şal yaka dışında kapüşonlu bornozlara da rastlanmaktadır.

Kruvaze Kapama Plaj Elbisesi

Plaj giysilerinin hafif, doğal, çabuk kuruma ve emicilik özelliği olması tercih sebeplerindedir. Bu üründe kolay giyilebilir olması ön planda tutulmuştur.

Şekil 5. Kruvaze Kapama Plaj Elbisesi Ön-Arka Görünüm ve Kalıpları

Şekil 5'te görüldüğü gibi bol kesim, belde hafif büzgülü ve kruvaze kapama model tercih edilmiştir. Etek ucuna püskül eklenebilir, yaka ve kollarda ise pervaz, kenar süsleme teknikleri uygulanabilir özelliktedir. Farklı peştamal türleri ile uygulanabilir özellikte olup, iki adet peştamal kullanılması gerekmektedir. Ön bedenler için bütün bir peştamal tamamen kullanılırken, arka bedenün üst kısmında kalan kumaş, pervaz, cep veya başka bir ürün için değerlendirilebilir olacaktır.

Kolsuz tasarımda elbise boyu peştamal elverdiği ölçüde uzatılabilecektir. Aynı zamanda elbise boyunun dikiş payları ile birlikte 90 cm'den az olması durumunda ise tek peştamaldan elbise dikilebilmektedir.

Kısa Kollu Bol Elbise

Elbise bol kesim belden bağlamalı olarak hazırlanmıştır. Kısa kollu, sıfır yaka ve diz altı boydadır. Geniş yaka ve bol kesimde olduğu için fermuar kullanılmamıştır. Yakanın arka kısmında bir düğme bulunmaktadır.

Şekil 6. Elbise Ön-Arka Görünüm

Elbiseler de çizgili peştamal yerine taş baskı veya renkli, desenli peştamallar çok daha tercih edilebilir olacaktır.

Kolsuz Uzun Yırtmaçlı Elbise

Elbise plaj giyim ve günlük giyimde kullanılabilir olarak tasarlanmıştır. Giyim kolaylığı açısından bol ve geniş yaka hazırlanan kalıp uygulanmıştır (Şekil 7).

Kolsuz uzun elbise üretiminde 2 adet peştamal kullanılmaktadır. İsteğe göre yaka ve kol kenarlarına pervaz yapılabilir, üst beden bele kadar çift kat çalışılabilir ya da overlok, dantel, iğne oyası gibi kenar temizleme teknikleri ile de tamamlanabilir özelliktedir.

Şekil 7'de görüldüğü gibi yaka ve kol kenarları pervazlı olarak kalıpları hazırlanmıştır.

Şekil 7. Kolsuz Uzun Yırtmaçlı Elbise Ön-Arka Görünüm ve Kalıpları

Elbise boyunun payları ile birlikte 90 cm'den az olması durumunda tek peştamal yeterli olmaktadır.

Kolsuz Tunik

Yakasında önden bağlamalı, sıfır yaka bol kesim tunik Şekil 8'de görüldüğü gibi yaka ve kol kısımlarında pervaz uygulanacak şekilde hazırlanmıştır.

Şekil 8. Kolsuz Tunik Ön-Arka Görünüm ve Kalıpları

Kolsuz tunik giyip çıkarmada sorun yaşanmayacağı için yakadaki bağlama dışında herhangi bir kapama gereğine ihtiyaç duyulmamıştır. Modelin etek ucu kısmında ön kısa arkaya doğru yumuşak bir kavisle uzatarak devam etmektedir. Tek peştamal bu kalıp için yeterli olmuştur. Ancak etek ucundaki eğim nedeniyle bu modelde peştamal püskülü kullanılamamaktadır.

Kısa Bluz

Kısa kollu ve beden boyu kısa bluz kesimi yapılırken görselde görüldüğü gibi peştamalin iki püsküllü kenarı beden kısımlarında kullanılmaktadır. Arada kalan boşluk kısımda ise kol kalıbı ve yaka biyesi kalıpları yerleştirilmektedir. Buna rağmen peştamal kumaşı kalmaktadır. Bu kısımlar el çantası, makyaj çantası gibi aksesuarlara dönüştürülebilecek yeterlidir. Ayrıca bluzun beden boyu ve kol boyu peştamalin arada kalan boşluğu kadar uzatılabilmektedir.

Şekil 9. Kısa Kollu Bluz Ön-Arka Görünüm

Belde püskül ihtiyacı olmadığında veya dikimde desen takibi gerektirmeyen peştamal kullanıldığında daha verimli bir sonuç elde edilebilmektedir.

Kapüşonlu Gömlek

Kapüşonlu önden düğmeli olarak çalışılan giysi aynı zamanda mevsimlik ceket olarak da tercih edilebilir özelliğindedir. Kapüşon çift kat kullanıldığı için 2'şer adet kalıbı yer almıştır.

Şekil 10. Kapüşonlu Gömlek Ön-Arka Görünüm ve Kalıpları

Kapüşonlu gömlek tasarımında etek ucu ve kol ucunda püskül tercih edildiğinde kalıp yerleşimi Şekil 10'da görüldüğü gibi olacaktır. Kapüşonlu gömlek tasarımında 100x170 cm ölçülerinde peştamala kalıp yerleşimi yapılmış görseli yer almaktadır.

İsteğe göre gömlek boyu uzatılıp kısaltılarak modelde değişiklik yapılabilir. Gömlek boyu uzadığında ikinci bir peştamal gerekliliği doğarken, günün modasına göre daha kısa modelde de tercih edilebilir.

Klasik Gömlek

Ayıklı gömlek yaka iki parçadan oluşmaktadır. Çift kat kullanıldığı için 2'şer adet kesimi yapılmaktadır. Şekil 11'de görüldüğü gibi ikişer adet yaka kalıbı, tercihen de iki adet roba kalıbı kullanılabilir. Çalışmada roba kalıbı tek kat kullanılmıştır.

Şekil 11. Gömlek Ön-Arka Görünümü ve Kalıpları

Klasik ayaklı gömlek yaka, arkada robalı, kolsuz, önden düğmeli olarak hazırlanan kalıplar için 1 adet peştamal yeterli olmaktadır. Bedenler peştamal kenarlarına getirildiğinde püskül kullanılabilir, gömlek boyu daha uzun ya da kısa olarak peştamal elverdiği ölçüde uzatılabilir özelliğindedir. Beden boyu uzadığında yanlarda yırtmaç eklenerek fonksiyonellik kazandırılabilir. Ayrıca kesim esnasında ön ortasındaki kapanma payı için bir miktar uzatma işlemi gerektirmektedir.

Etek

Etek püsküllü ya da püskülsüz olarak kullanılabilir. Peştamalı verimli kullanmak üzere başka bir giysinin kalıplarının yerleşimi sonrası peştamalda kalan orta kısımdaki boşluğa yerleştirilerek kesimi yapılabilir ya da püsküllü tercih edilirse etek kalıpları arasında kalan kısım değerlendirilebilir.

Etek boyu tamamen isteğe göre uzun ya da kısa olarak ayarlanabilir özelliğindedir (Şekil 12).

Şekil 12. Etek Ön - Arka Görünüm ve Kalıpları

Etek kalıbında bol lastikli model tercih edilmiştir. Ayrıca belde, lastik dikiminde kendinden kıvrılarak pratik dikim sağlamak amacıyla belden yukarı lastik payı verilmiştir.

Şort

Şort kalıbı incelendiğinde, paça kısımları püsküllü istenildiğinde ve Şekil 13'te görüldüğü gibi yatay çizgili bir peştamal kullanıldığında tek peştamalin iki kenarı paçalar için S/M bedende yeterli olacaktır. Ancak orta kısımda kumaş kalacaktır. Bu durumda farklı bir ürün ile kalıpları optimum yerleştirerek peştamal verimli kullanılabilir.

Şekil 13. Peştamal Şort Ön-Arka Görünüm ve Kalıpları

Şort kalıbı hazırlanırken belde lastik olacak şekilde düşünülmüştür. Belde lastik kısmı için Şekil 13'te görüldüğü gibi ekstra kemer çalışılabilir ya da doğrudan belden yukarıya lastik payı eklenerek kesimi yapılır.

Şort - Etek

Şort etek yaz aylarında sıklıkla tercih edilen giysilerdendir. Bu nedenle yazlık ve plaj giyiminde olması gereken temel kalıplardan biridir. İnce kemerli, tek tarafından cepli ve üzerine etek kapama olan modelde yarım peştamal yeterli olmaktadır. Şort - etek önden fermuarlı olarak çalışılmış, etek ise yandan bağlamalı olarak bele tutturulmuştur.

Şekil 14. Şort - Etek Ön-Arka Görünüm ve Kalıpları

Şekil 14'te görülen şort - eteğin model boyu isteğe göre uzatılabilecektir. Tek peştamal kullanımında bile ortalama 45 cm uzunluğunda şort - etek elde edilebilmektedir. Ağ kesimlerinin arasında kalan boşluklarda ön etek parçası ve cep parçaları yerleştirilerek peştamalin verimli kullanımı sağlanabilecektir.

Pantolon

Pantolon belden lastikli, yandan dikişsiz iki paça halinde çalışılmıştır. Yanda dikişin olmaması peştamalda çizgi takibi sorununu kaldırmıştır.

Pantolonda 2 adet peştamal kullanılması gerekmektedir. Ancak pantolon boyu 88 cm ve daha altında olduğu durumlarda kemer parçasını yandan almak suretiyle tek peştamal kullanılabilir (Şekil 15). Pantolon boyunun uzun olması durumunda tek peştamala yerleşim yapılamamaktadır. Her paça için ayrı peştamal kullanılması gerekmektedir. Bu durumda pantolon paçasının kesimi yapıldığı peştamal kumaşının diğer kenarından şort, etek, kolsuz bluz gibi ürünlerin kalıpları yerleştirilerek optimum yerleşim sağlanabilmektedir.

Şekil 15. Pantolon Ön-Arka Görünüm ve Kalıpları

Tulum

Tulumda klasik model tercih edilmiştir. Kullanım esnasında deforme olmaması rahat giyilip çıkarılabilmesi için bol kesim kalıp hazırlanmıştır. Tulum derin "V" yaka ve belden lastikli çalışılmıştır. Yaka, kol, paçalarda model uygulamaları yapılarak kalıp özelliği değiştirilebilir.

Şekil 16. Tulum Ön-Arka Görünüm ve Kalıpları

Ayrıca taş baskı ve diğer tüm peştamal modellerinde uygulanabilir. Tulum için 2 adet peştamal kullanılmaktadır. Kenardan kalan boşluklar ise model özelliğine göre cep ve pervaz parçası olarak değerlendirilebilir.

Dijital Kapsül Koleksiyon Varyantları

Tek tip çalışılmış olan modellerin farklı peştamalarda yapılmış örnekleri bu bölümde verilmiştir. İsteğe göre Kızılcabölük ve Buldan'da dokunmuş olan peştamallardan ve dokumalardan yapılan tasarımların tümünün üretilebileceği düşünülmektedir. Çalışmada yer alan modellerin tümü kendi içlerinde kombinlenecek şekilde üretilebilir özelliktedir. 3D giysi tasarımında yapılmış olan çalışmalar doğrultusunda, içlerinden en uygun olan peştamala karar vererek fiziksel üretimine geçilebilecektir.

Şekil 16’da tulum kalıbının iki farklı peştamaldan hazırlanmış hali, şort ile kısa bluz kalıplarının takım olarak balıksırtı dokuma peştamalla uygulanmış formu ve yine balıksırtı dokuma peştamaldan kruvaze kapama plaj elbisesi örnekleri görülmektedir. Bu tip tasarımlar dijital kapsül koleksiyonun tümüne uygulanabilmektedir.

Şekil 16. Koleksiyon Örnekleri

Sonuç ve Öneriler

Çalışmada Buldan ve Kızılcabölük’te katma değeri yüksek gelir getirici üretim ve satış için arayışların olduğu gözlenmiştir. Farklı doğal dokuma kumaşlardan ürünler tasarlanmaktadır, ancak yine orantısız olarak incelendiğinde peştamal ürünü ön plandadır. Dokuma konusunda uzman olan küçük mağazaların tasarım ve kalıp konusunda destek alarak ilerledikleri tespit edilmiştir.

Peştamaldan hali hazırda giyim tasarımları yapıldığı gözlenmiştir. Öneri olarak sunulan dijital kapsül koleksiyonda, giysilerde maksimum verimle peştamal kullanarak kalıp yerleşimine dair örnekler bulunmaktadır. Tüm kalıplar temel (baz) kalıplardır. Verilen kalıplar üzerinde yapılacak küçük değişikliklerle tüm ürün gruplarında model uygulamalar yapılabilmektedir.

3D giydirmeye yazılımına mevcut peştamallar tanıtılarak tasarımlar yapılmıştır. Dijital ortamda en uygun tasarıma karar vererek ürüne dönüştürülebilir olması nedeniyle, 3D giysi tasarımının sürdürülebilirliğe katkı sağladığı görülmüştür. Benzer sonuçlara literatürde rastlanmaktadır (Tatman vd., 2022: s. 169). Çalışmada hiç kumaş ve kağıt sarfiyatı olmadan, giysiler ve kalıpları sanal ortamda hazırlanmıştır. Çalışmadaki tüm ürünlerin, Plotter’den (çizici) kalıp çıktıları alınarak üretime geçilebilecektir.

Çalışmada yer alan ürünlerde standart çizgili peştamal kullanılmıştır. Dijital kapsül koleksiyon varyantlarında görüldüğü üzere tüm peştamal türlerinde bu kalıplar kullanılabilir. Peştamal dokuma ve kullanılan iplik nedeniyle esnek değildir. Bu nedenle peştamaldan tasarlanan giysilerin bedene tam oturtulmaması ve kalıba bolluk verilmesi önerilmektedir.

Peştamal bez ayağı dokuma olduğu için, iplik kalitesi ve hammaddesi sağlam olduğu sürece dikiş ve nakış işlemleri kolaylıkla uygulanabilmekte ve kullanım esnasında deforme olmamaktadır. Uygulayıcıların bu konuya dikkat etmesi önem taşımaktadır. Verilen temel ürünler üzerinde, dantel, oya, baskı, boyama, nakış gibi süsleme teknikleri uygulanabilecektir.

Çalışmada peştamal ile yapılan ve yapılabilecek ev ve plaj giyimlerinin çok çeşitli olabileceği görülmüştür. Ayrıca doğal malzeme kullanılması da tüketici açısından önemli bir tercih nedeni olarak görülmektedir. Bu çalışmada peştamal bazında veriler bulunmakta olup, tüm modellerin pike, çarşaf gibi metraj kumaşlarda da kullanılabileceği söylenebilir. İkinci kalite, hatalı ürünlerin değerlendirilmesinde kullanımı önerilmektedir. Bu şekilde katma değeri artırma ve mevcut ürünü değerlendirmeye yönelik çalışmaların (Adanır vd., 2013) Kızılcabölük ve Buldan bölgelerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Adanır, E. Ö., Kuleli, S., ve Gökür, Ö. D. (2013) Kızılcabölük Dokumalarının Gelinlik ve Kınalık Tasarımında Kullanımı Üzerine Öneriler. *Akdeniz Sanat*, 6(11), 1-10.
- Akoğlu, F. (2018). Denizli'de Dokumacılık ve Dokuma Kooperatifinde İlkler: Kale Dokumacılar Kooperatifi ve Denizli Dokumacıları Birlik Kooperatifi. *Belgi Dergisi*, 2(16), 928-943.
- Buluç, D. ve Tatman, D. (2023) Sürdürülebilirlik Bağlamında Dijital Koleksiyon Hazırlama Süreci, 5. *Uluslararası Sanat ve Tasarım Eğitimi Sempozyumu*, 27-28 Nisan 2023, Başkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Ankara: s. 309 - 314.
- Cengiz, A. A., Arık, B. ve Palamutçu, S. (2021). Havlu ve Peştamalların Tekrarlı Yıkamalarında Bor İçerikli Deterjanın Yumuşatıcı ve Yumuşatıcı Kullanımının Etkilerinin Araştırılması. *Journal of Boron*, 6(4), 370-378.
- Ertürk, N. ve Erdoğan, D. İ. (2012) Bir Moda Tasarımcısının Koleksiyon Hazırlama Süreci, *Akademik Bakış Dergisi*, (29), 1-15.
- Gül, S. (2018). Kültür Coğrafyası Açısından Vezirköprü Yöresinde Dokuma Kültürü. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, (38), 117-131.
- Halaç, H. ve Gülşen, M. (2020) Denizli Kalem İşi Süslemeli Cami Motiflerinin Buldan Dokumasıyla Sembolik Etkileşimi, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 9(3), 2740-2767.
- Kahvecioğlu, H. (2006) Buldan Dokumalarının Bazı Mekaniksel Özellikleri Üzerine Bir Araştırma, *Buldan sempozyumu*, 23 - 24 Kasım 2006, Pamukkale Üniversitesi Buldan MYO, Denizli: s. 623-635.
- Kahveci M. (1991) Peştamal Dokumacılığı, *Milli Folklor*, (12), 43 - 45.
- Kodal, T. (1998). Atatürk Döneminde (1923 - 1938) Denizli Sanayisi. *PAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, (4).
- Önlü, N. (2010a). Ege Bölgesi El Dokuma Kaynakları. *Sanat Dergisi*, (17), 47-60.
- Önlü, N. (2010b). Ege Bölgesinde Kaybolmaya Yüz Tutmuş El Dokumaları ve Değişim Süreci. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 3(5), 133-149.
- Servet, H., Yayla, N. ve Çeviş, İ. (2020) Coğrafi İşaretli Ürünlerin İhracata Dayalı Kalkınma Potansiyeli: Denizli Örneği, *Ege Coğrafya Dergisi*, 29(1), 107-123.
- Subaşı, M. ve Okumuş, K. (2017) Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 419-426.
- Tatman, D., Soydan, A.S., ve Gümüş, B. (2022) Konfeksiyonda Dijital Numune ile Fiziksel Numune Üretim Süreçlerinin Verimlilik ve Sürdürülebilirlik Açısından

Karşılaştırılması. *Verimlilik Dergisi, Dijital Dönüşüm ve Verimlilik Özel Sayısı*, 156-171.

Yanar, A., ve Erdoğan, Z. (2019). Denizli Dokumalarının Kültürel Miras ve Coğrafi İşaretleme Bakımından Önemi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (37), 43-51.

URL1: <https://www.peshtemalin.com/peshtemal-7542> [Erişim Tarihi: 10.01.2024].

URL 2: <https://afilcollection.com/tr/koleksiyon:pe%C5%9Ftemal-bornoz=14> [Erişim Tarihi: 05.12.2023].

URL 3: <https://afilcollection.com/tr/koleksiyon:pe%C5%9Ftemal-elbise=15> [Erişim Tarihi: 05.12.2023].

URL 4: <https://www.kurumsal.buldanevi.com.tr/yoga-tasbaski-pamuklu-pestamal-1577967673-35063> [Erişim Tarihi: 05.12.2023].

URL 5: <https://www.kurumsal.buldanevi.com.tr/eros-yoga-tasbaski-bornoz-1577537367-79185> [Erişim Tarihi: 05.12.2023].

URL 6: <https://zebramo.com/products/buldan-pestemal-bornoz-pestemal-bornoz-351054428> [Erişim Tarihi: 05.12.2023].